

וענין הכנעה ושפלות הוא בכלל ביטול הישות, שהיא נקודת העבודה של יהודי, כדאיתא מהבעש"ט הק' זי"ע עה"פ אנכי עומד בין ה' ובניכם, שהאנוכיות עומדת כמחיצה של ברזל המפסקת בין הקב"ה ויהודי. וההיפך מאנוכיות הוא ביטול הישות, בבחי' ונפשי כעפר לכל תהיה, כאין ואפס, שזהו יסוד העבודה ויסוד החסידות. וזה מביא יהודי

לשלימות העבודה, שכאשר הוא אוחז במדה של הכנעה ושפלות, והתבטלות להשי"ת כאין ואפס, הר"ז שומר ומגין עליו מכל פגעים רעים ומביאו למדרגות הגבוהות של עבודת ה'. ואילו הישות מפרדת יהודי מהשי"ת. וזוהי הברכה של והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפנה ונגבה ונברכו בך כל משפחות האדמה.

נחלה בלי מצרים

א.

והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפנה ונגבה. מצינו בחז"ל בענין הבטחה זו שנאמרה ליעקב שהיא נחלה בלא מצרים, וכדאי' בגמ' (שבת קיח.). כל המענג את השבת נותנים לו נחלה בלי מצרים, שנאמר אם תשיב משבת רגלך וגו' אז תתענג על ה' והרכבתך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך. לא כאברהם ויצחק שהיתה נחלתם במיצר וגבול וכמש"כ באברהם קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה, ולא כיצחק שכתוב בו כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל, אלא כיעקב שכתוב בו והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפנה ונגבה, שזוהי נחלה בלי מצרים. וצ"ב מדוע זכה רק יעקב לנחלה בלי מצרים ולא אברהם ויצחק. וכן יש לבאר במה גדולה כ"כ מעלתו של המענג את השבת שנותנין לו נחלה בלי מצרים, שלא מצינו כן במקיים מצוות אחרות.

שכל הענינים הגשמיים וצרכי הגוף, שהם בבחי' מצב ארצה, שייכים לכאורה לארציות, אך וראשו מגיע השמימה, ביכולתו להגביה זאת למדרגות הגבוהות ביותר בעבודת ה'. ומלאכי אלקים עולים ויורדים בו, כל העלויות של הצדיקים תלויות בכך עד כמה ראשו מגיע השמימה בכל פעולותיהם שעי"ז הם עולים וגדלים. וזאת הראו כאן ליעקב שעבודתו היא לעשות מההיתר מצוה, לא רק שיקדש עצמו במותר בכל הענינים הגשמיים אלא שיגביה וירומם אותם לדרגת וראשו מגיע השמימה. והוא כמש"כ במסלת ישרים (פכ"ו) שיש ב' מדרגות, טהרה וקדושה, טהרה היא שלילת הטומאה, שמטהר עצמו ונשמר לבל יטמא, ולמעלה מזה היא מדרגת קדוש, שמעלה את כל עניניו הגשמיים לרצון ה', ואז נהיים הם כאישים וכקרובן, שהוא עצמו נהפך להיות כמזבח וכמקדש שמקריבים בהם קרבנות להשי"ת וכל פעולותיו הגשמיות הן כקרובן, אכילתו כאכילת קרבן, וכל צרכי גופו כקרבנות, אשה ריח ניחות לה'. וזו מדתו של יעקב וכמ"ד קדושנו קדוש יעקב, שבכל מעשיו היה קדוש. וייקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי, שעד עתה בכל י"ד השנים שהיה בבית עבר שם עסק רק בתורה ועבודה, לא ידע שאפשר להעלות גם את הענינים הגשמיים לעבודת השי"ת, ורק בראותו את החלום נתגלה לו שאכן יש ה' במקום הזה, שגם בענינים הגשמיים יש אלקות וניתן לרומם אותם עד לראשו מגיע השמימה. ועפ"ז פי' גם מד"כ להלן וישא יעקב

וי"ל הענין ע"פ מה שביארנו שיסוד מדתו של יעקב היא קידוש כל הענינים הגשמיים עד להיותם חלק התורה, וכמאמר מרן הס"ק מלכוביץ' זי"ע, שמפרשת ויצא פרשתו של יעקב אבינו אנו למדים איך שיעקב אבינו הרים את כל עניניו ועסקיו הגשמיים למדרגה גבוהה כ"כ עד שמהכל נהיה תורה. ועד"ז בארנו ענין החלום שהראו ליעקב והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה, דהרמו בזה

יהודי מבטל לחלוטין את ישותו לאין ואפס כעפר הארץ, שאת כל ההנאות והתענוגים שלו הוא מעלה לאז תתענג על ה', שזוהי עבודת הש"ק, אז ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה, שנותנין לו נחלה בלי מצרים. וכאמור, למדרגה זו ניתן להגיע רק בש"ק, שבה נאמר ושמרתם את השבת כי קודש היא לכם.

ב.

באופן נוסף י"ל דהנה יעקב מרומז על תורה, כמ"ד (מיכה ז) תתן אמת ליעקב, אמת זו תורה, וכן מדת תפארת היא תורה, ובזוה"ק (ח"א קמו:) התורה דא יעקב. ועד"ז פי' תלמידי הבעש"ט במאחז"ל (תענית ה:) יעקב אבינו לא מת, שבכל המדות יש בחי' מיתה דהיינו נפילה וביטול המדה, אך יעקב אבינו לא מת, שבמדה של תורה אין בחי' מיתה ונפילה, שע"י כח התורה מחזיקים מעמד בכל המצבים. וכן מצינו אצל יעקב באופן מיוחד את ענין יגיעת התורה, וכמ"ד וישכב במקום ההוא, שפירש"י לשון מיעוט, באותו מקום שכב אבל י"ד שנים ששמש בבית עבר לא שכב בלילה, שהיה עוסק בתורה. והיינו ש"ד שנים רצופין נדד שינה מעיניו בכל הלילות ביגיעתו בתורה שלא שכב לישון אפילו פעם אחת. ובמדרש תנחומא (וישלח) איתא, אין לך אדם שהיה יגע בתורה כאבינו יעקב, כד"א ויעקב איש תם ישב אהלים, אין כתיב כאן ישב אהל, אלא ישב אהלים, יוצא מבית מדרשו של שם והולך לבית מדרשו של עבר, ומבית מדרשו של עבר לבית מדרשו של אברהם. והרי שחז"ל מעידים על יעקב בלשון זה שאין לך אדם שהתייגע כ"כ על התורה כמותו. ובתנא דבי אליהו (רבא ה), מפני מה זכה יעקב לחיים שלא בצער ושלא ביצר הרע בעוה"ו, ממה שעתידי הקב"ה ליתן אל הצדיקים לעתיד לבא, מפני שהיה יושב בבית המדרש מקטנותו ועד זקנותו, והיה בקי במקרא ובמשנה ובהלכות ובאגדות, שנאמר ויעקב איש תם יושב אהלים, והיינו שכח התורה שלמד תמיד ביגיעה עצומה ביותר הגין עליו מיסורי עוה"ו ומיסורי

רגליו וילך ארצה בני קדם, מהו לשון וישא רגליו ולא וילך וכדו', אלא שלאחר ההתגלות שגילה לו הקב"ה בחלום נוכח לראות שגם את המדרגות הירודות ביותר בחי' רגל יכולים להגביה לשיא המדרגות של קדושה, ואז וילך ארצה בני קדם, שא"כ הרי יכולים ללכת לכל מקום שהוא ולהיות בכל מקום, שהרי בכל מקום ובכל הפעולות יכולים לעשות את רצון ה' בבחי' וראשו מגיע השמימה. וזהו ענין כל הפרשה של יעקב, איך שהרים את כל עניניו להיות כקרבנות. ולפיכך זכה יעקב לנחלה בלי מצרים, מפני שהוא הרחיב את גבולות הקדושה אפילו על ההיתר, שגם מההיתר עשה מצוה, שלא זו בלבד שנתן טהור מטמא אלא הרים זאת למדרגת קדוש, וזוהו הרחיב את גבול הקדושה, ע"כ זכה לנחלה בלי מצרים מדה כנגד מדה.

וזהו ענין המענג את השבת שנותנין לו נחלה בלי מצרים. לא אמרו המתענג בשבת, שמענג את עצמו בש"ק, אלא המענג את השבת, שפירושו ע"ד דאיתא בזוה"ק (ח"ב רה.) שבת איהו יומא דנשממת ולא יומא דגופא כלל, שמוסר בש"ק את כל תענוגי הגוף לנשמה לחלק א' ממעל, וזוהו הריהו מרחיב את גבול הקדושה, שמכניס את מה שנמצא תחת שלטון הגוף לרשות הנשמה למען תוכל הנשמה להתענג בתענוגיה, וע"כ נותנים לו מדה כנגד מדה נחלה בלי מצרים. והבי' מדוע נאמר ענין זה דוקא בש"ק, הרי לכאורה זה שייך בכל הענינים שיהודי מוסר להשי"ת, י"ל ע"פ מאמר מרן הק' מקוברין עה"פ ושמרתם את השבת כי קודש היא לכם, בש"ק יש כח הקדושה לקדש את כל עניני "לכם", הענינים הגשמיים שגם הם יהיו קודש. והיינו שבכל השבוע אין יהודי יכול להעלות את הענינים הגשמיים למדרגה זו כי אם לדרגת טהור, ורק בש"ק יש את המדרגה של קדוש כדכ' ושמרתם את השבת כי קודש היא לכם שבשבת הכל קודש, ולכן דוקא בש"ק נאמר שנותנין לו נחלה בלי מצרים.

ובזה י"ל הפסוק והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה. עפר הארץ מרומז למדת ביטול הישות בבחי' אין המוחלט, כמו שאמר אברהם ואנכי עפר ואפר. וזהו והיה זרעך כעפר הארץ, אם

יצה"ר. וקורא שם על יעקב את מאה"כ (תהלים קכז) כחצים ביד גבור כן בני הנעורים אשרי הגבר אשר מלא את אשפתו מהם, חצים ביד גבור קאי על מלחמתה של תורה, שכח התורה היה אצל יעקב במדרגה כזו של חצים ביד גבור, ומכח זה נצח את היצה"ר. והכל כאמור שזו מדתו של יעקב.

והנה התורה היא כמד"כ (משלי ו) תורה אור, שאצור בה כח האור המאיר, וכדאיתא במדרש תנחומא (נח), שהאור שברא הקב"ה ביום הראשון וראה שאין העולם כדאי לו, מחמת הרשעים העתידיים לעמוד שאינם ראויים לזה, גנוז לעמלי תורה שבע"פ, אלו העמלים בתורה ביום ובלילה ומנדדים שינה מעיניהם, להם נתן הקב"ה שיהנו מהאור הגנוז, ובשבילים העולם מתקיים, שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת, בריתי יומם ולילה אלו העמלים בתורה יומם ולילה, שבכותם קיום העולם, והם ראו אור גדול שזוכים ומתגלה לפנייהם האור הגנוז. ועפ"ז י"ל שזוהי מדרגתו המיוחדת של יעקב שזכה לנחלה בלי מצרים כמו שנא' ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה, שזוהי מכת מדתו מדת התורה, שהיות שבתורה אצור האור הגנוז, ואור יש בו כח ההתפשטות, שכל כמה שהאור גדול יותר הריהו מאיר יותר בלי מצרים עד אין סוף, וע"ד שאחז"ל (ב"ר יא, ב) שאור שנברא ביום הראשון אדם צופה ומביט בו מסוף העולם ועד סופו, שאין בו שום גבולות ומצרים, שזה ענין נחלה בלי מצרים שזכה לה יעקב מכת אור התורה.

וי"ל בזה עוד, דהנה המדרגה המיוחדת של יעקב היא כמבואר לעיל והיה זרעך כעפר הארץ, ומכחה זכה לפרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה. דבאברהם כתיב והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים, ואצל יצחק ג"כ כתיב ככוכבי השמים, ורק אצל יעקב כתוב והיה זרעך כעפר הארץ, שזוהי מדרגה מיוחדת שענינה כח הצמיחה, שבזה מעלה יתירה לעפר הארץ מעל כוכבי השמים וחול הים, שאם אמנם כוכבי השמים הם מאירים ומדרגתם גבוהה מאד, אבל אין להם את כח הצמיחה וההולדה, וכן החול אשר על שפת

הים, שאם כי תפקידו גדול לעצור את גלי הים לבל יציפו את היבשה, אבל גם לחול הים אין את כח הצמיחה, ורק עפר הארץ יש לו את כח הצמיחה להצמיח פירות ותולדות מחודשים. וזוהי הברכה המיוחדת שנתברך בה יעקב יותר מאברהם ויצחק שבהם לא נאמר כעפר הארץ, ורק אצל יעקב כתיב והיה זרעך כעפר הארץ, וע"י כח הצמיחה ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה. והנה כח הצמיחה של העפר אינו אלא כאשר הוא מתחבר עם המים, שע"י התחברות והתאחדות הגשם עם העפר יש כח בארץ להוציא תולדות. וכמאה"כ (ישעיה נה) כי כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים ושמה לא ישוב כי אם הרוה את הארץ והולידה והצמיחה, היינו שאת כח ההולדה מקבל העפר מהתחברותו עם המים הבאים עליו. וכמ"כ הוא אצל יעקב שנתברך כעפר הארץ, כמו שאחז"ל במדרש (ב"ר סט, ג) על פסוק זה, מה עפר הארץ אינו מתברך אלא ע"י המים, כך זרעך אינו מתברך אלא ע"י התורה שנמשלה למים. והיינו שכח הצמיחה כעפר הארץ שנתברך בו יעקב אינו אלא מכת התורה שנמשלה למים, שישאל אינם מתברכים אלא ע"י התורה שנמשלה למים, כדוגמת עפר הארץ שאינו מצמיח פירות אלא בהתחברותו עם המים מה שזוהי מעלתו על כוכבי השמים וחול הים שאין להם בחי' זו של התחברות. וזוהי הכח המיוחד שיש בתורה, שיהודי מסוגל להתחבר עם התורה שתהיה חלק ממהותו כדבר אחד, משא"כ בשאר החכמות שאף כשאדם עוסק בהן אין לו כל שייכות עם החכמה והיא כדבר נפרד ממנו. וכמו דמצינו שחז"ל דרשו הפ' ביום חתונתו זה מתן תורה (תענית כו:), היינו שהתורה צריכה להיות אצל יהודי בבחי' נישואין כדבר אחד. וכלשון מאחז"ל (אדר"ג כד) הלומד תורה בילדותו תורה נבלעת בדמיו, שנהיית התורה חלק ממהותו, משא"כ בשאר החכמות אין מדרגה זו שנבלעים בדמיו, ורק לתורה יש כח ההתחברות עם יהודי שע"ז הוא מתברך ובכחו להצמיח תולדות מחודשים. וזוהי משאחז"ל על בראשית ברא א' את השמים ואת הארץ, בראשית ב' ראשית, בשביל ישראל שנקראו ראשית, ובשביל התורה שנקראת ראשית. פי' שקיום

של האור להקרין למרחוק. וכמ"כ יש בש"ק את מדרגת ההתחברות, כמאחז"ל (ב"ר יא, ט) אמרה שבת לפני הקב"ה לכולם נתת בן זוג ולי לא נתת בן זוג, אמר לה הקב"ה כנסת ישראל יהיה בן זוגך. והיינו שהש"ק יש בה כח הצמיחה עי"ז שיהודי מתחבר עם השבת, ע"ד בחי' בן זוג, שע"י ההתחברות עם הבן זוג מתחדשים תולדות. וע"כ המענג את השבת זוכה לנחלה בלי מצרים ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה, דכמו שעפר הארץ בהתחברו יחד עם המים יש לו כח הצמיחה, כך הש"ק יש לה כח הצמיחה כאשר יהודי מתחבר עמה בבחי' והולידה והצמיחה. וההולדה היא כלשון הזוה"ק (ח"ב פח.) כל ברכאן דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין, שכל זה הם בבחי' התולדות שע"י הש"ק.

הבריאה מתהווה ע"י ב' דברים אלו, שכאשר מתאחדים התורה וישראל בבחי' התחברות, אז מתהווה בהם כח הצמיחה. וזוהי המדרגה המיוחדת שנתברך בה יעקב והיה זרעך כעפר הארץ, מכח התורה שהיה לו שנמשלה למים, שע"י היה לו את כח הצמיחה בבחי' והולידה והצמיחה, שזהו נחלה בלי מצרים, ועי"ז ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה. ובוה יבואר ענין כל המענג את השבת נותנים לו נחלה בלי מצרים שנאמר והאכלתיך נחלת יעקב אביך, כי מדרגות אלו ישנם גם בשבת, שהשבת ענינה אור, וכמאמר מרן הס"ק מלכוכיץ זי"ע על רזא דשבת איהי שבת, ר"ז בגימ' אור, היינו שהאור של שבת זהו עיקר השבת. וכמו שתורה אור כך גם בש"ק יש אור, שע"ז ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה, שאור השבת מאיר בלי מצרים, כי כן דרכו

עקודים נקודים וברודים

בחד קטירא איתקטנא. ומבחי' עקודים הוא בא לבחי' נקודים, מרומז לנקודת הלב, היינו שהאמונה תשכון גם בלב, שגם בנקודת הלב ירגיש את האמונה, שזוהי מדרגה יותר גבוהה של אמונה. ואח"כ היא בחי' ברודים, הרומזת על האברים, וע"ד שתרגם בת"י שענינה שינוי בחוש השדרה שהוא רוב מנין ובנין של אברי האדם, והיינו שמכניס ההתעוררות שבלב לכל האברים. וזהו מאה"כ ויתן פני הצאן אל עקוד, צאן זה ישראל, כמד"כ (יחזקאל לד) ואתן צאני צאן מרעיתי, שישראל נקראים צאנו של הקב"ה, וזהו פי' ויתן פני הצאן אל עקוד, שהעיקר אצל ישראל היא האמונה שהיא התחלת העבודה.

וע"פ דבה"ק י"ל עוד דמרומז בזה על ג' מדרגות האמונה עצמה, שתחלתה באמונת המח, שכאמור אמונה פשוטה זו צריכה להיות אצל האדם תמיד שמינה לא תזוע, ומזה מגיע לאמונת הלב, ועד שמשג גם בחי' אמונת האברים, שכל האברים ירגישו את האמונה, שהאמונה צריכה להקיף את

ענין עקודים נקודים וברודים כידוע ליו"ח הוא רזין רזזין וכל סודות התורה נכללים בו, ולאו כל מוחא סביל דא להבין ענינם. ועי' בספה"ק באר אברהם שכותב ע"ז שהם סודות התורה אין סוף ומי יכול להשיגם, אכן י"ל ע"ד רמז לדרך עבודת ה', ועי"ש שמבאר דתחלת העבודת היא בבחי' כלליות היינו במדת האמונה, להאמין שיש בורא עולם אשר מלא כל הארץ כבודו סובב כל עלמין ותוך כל עלמין ולית אתר פנוי מיניה. האמונה היא היסוד הראשון אצל יהודי, שמחויב להחזיק בה תמיד בלא הפסק. כמאמר מרן הק' מקוברין זי"ע אמת ואמונה חק ולא יעבור, ר"ל כל המדות חיוב ההשתמשות בהם הוא לפי בחי' האדם בעבודת השי"ת ולפי עתיו, יש עת שצריך להשתמש במדה זו ויש עת אשר חיוב ההשתמשות במדה אחרת, משא"כ מדת האמת ואמונה אין האדם רשאי להפסיק ממנה, שתמיד בכל עת צריך יהודי שתהיה לו בהירות האמונה, ולא ימוש מאמונה פשוטה. וזה מרומז בתיבת עקודים שהוא מל' עקוד בא"ל אחד, שהאמונה היא בבחי'